

Matarengi Forskarförening
Nordkalottbiblioteket
Matarengivägen 24 I
957 31 Övertorneå

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.sna@regeringskansliet.se

Remissvar dnr Ku2023/01197 Matarengi Forskarförening

Matarengi Forskarförening - kort presentation

Målsättning för Matarengi Forskarförening är att uppmuntra, stödja och medverka till att utveckla lokalhistorisk forskning om bygden på ömse sidor om älvdalen, dess kultur, seder och bruk, liv och leverne, språk (meänkieli), litteratur och släktforskning. Föreningen har även anordnat seminarier och föreläsningar med olika teman samt ger ut medlemsbladet Matarengi Posten. I tidningen, som ges ut digitalt och finns på hemsidan <http://matarengi.org/>, publiceras bl.a. nyskrivna kulturhistoriska artiklar som rör Tornedalen. Forskarföreningen har även i bokform gett ut två samlingsvolymerna av medlemsbladet numren 1-23. Tryckning av ytterligare en samlingsvolym del 3 planeras. För att besvara rubricerad remiss har styrelsen utsett en arbetsgrupp: Thomas Wahlberg, Vega Kihlström, Monica Simu och Bror-Erland Härmä.

SOU 2023:68 Som om vi aldrig funnits

Avdelning 14 Förslag till insatser för försoning och insatser

14.1 Insatser för en ansvarstagande upprättelse- och försoningsprocess

Under punkterna 14.1 - 14.5 diskuteras omfattande kränkningar, försoningsprocess och det föreslås åtgärder. Det har framkommit under kommissionens arbete att det finns behov av försoning mellan minoriteten och staten. Det framgår av betänkandet att det även finns personer som inte vill ha en ursäkt bl.a. för att den kommer för sent. Flera menar att det inte är ursäkten som i sig som är det viktiga utan vilka åtgärder som staten vidtar vid en eventuell ursäkt.

Matarengi Forskarföreningen avstår från att lämna yttrande rörande punkterna 14.1 – 14.5.4

14.6 Övergripande mål: synliggörande och egenmakt

14.6.1 Ökat inflytande och ökad egenmakt

Matarengi Forskarförening har förhoppningen att en del av de förslag kommissionen lagt förverkligas och att det på sikt kommer att ge minoriteten ökat inflytande och ökad egenmakt.

14.6.2 Ett erkännande av kväner och lantalaiset som en del av den nationella minoriteten tornedalingar

Forskarföreningen stöder förslaget.

14.6.3 Stöd till etablerandet av huvudmuseum

Vid läns museet Norrbottens museum och Norrbottens Föreningsarkiv i Luleå torde finnas både materiell- och immateriell kultur insamlad från kommuner där meänkieli talas. I Torneå finns Tornionlaakson museo eller Tornedalens museum som presenterar Tornedalens kultur och historia på båda sidor om gränsälven. I Gällivare finns ett kommunalt Kulturmuseum och ett Hembygdsområde med gamla byggnader. I de berörda kommuner finns hembygdsföreningar och hembygdsgrändar med samlingar av föremål i varierande omfattning. Vidare har Institutet för språk och folkminnen (Isof) sedan lång tid tillbaka inspelat material på meänkieli som förutom språket innehåller folkminnen. Liknande material finns även bevarat hos finska myndigheter exempelvis Helsingfors universitet. Även i Nordkalottbiblioteket i Övertorneå finns förutom litteratur inspelat material på meänkieli.

Av ovanstående kortfattade beskrivning framgår att det redan finns en hel del insamlat material hos olika aktörer om kulturen och språket. För att få ett bättre grepp om vad som finns på olika ställen, bör en inventering genomföras om vad som finns bevarat hos bl.a. hembygdsföreningar och i hembygdsgrändar. Eftersom materialet är spritt vore det intressant att utreda etablerandet av ett virtuellt museum som nyttjar redan befintligt material hos olika aktörer. Vid utredningen skall även kostnadsaspekten beaktas. En sådan utredning förutsätter att de olika aktörerna är intresserade av att samverka och samarbeta. Fördelen med ett virtuellt museum är att man kan besöka det via nätet när man vill, oberoende av tid och rum.

Matarengi Forskarförening föreslår att regeringen gör en utredning efter samråd med minoriteten om etablering av ett virtuellt museum för tornedalingar, kväner och lantalaiset. Därefter beslutas om vilken typ av museum som skall etableras och hur det skall stödjas finansiellt.

14.6.4 Stöd till etablerandet av informationscentrum

Under punkten nämns förslag av föreningen Norden Norrbotten att regeringen ger STR-T i uppdrag att upprätta informationscentrum för minoriteten. Eftersom STR-T är en intresseorganisation och riksorganisation för minoriteteten anser Matarengi Forskarförening att det är högsta grad olämpligt att en intresseorganisation/-förening får ett sådant uppdrag.

Matarengi Forskarföreningen anser det vara viktigt att förmedla fakta, information och kunskap om minoriteten och bidra till att språket och kulturen bevaras av en oberoende part. Vidare föreslår Forskarföreningen att utredning om informationscentrum samordnas eller kombineras med utredning om museum, se punkt 14.6.3, och framtida samarbete dem emellan.

14.6.5 Utökad uppdrag till Forum för levande historia i syfte att synliggöra historiska övergrepp och kränkningar

Forskarföreningen lämnar förslaget utan erinran.

14.6.6 Utökad organisationsbidrag

Matarengi Forskarförening delar kommissionens förslag att bidraget till migrationsorganisationerna måste öka. Däremot anser Forskarföreningen inte att en organisation eller en riksorganisation automatiskt inte skall påverkas av resursminskning om nya organisationer tillkommer. Riksorganisationer som inte är tillräckligt lyhörda, inte prioriterar verksamheter på ett önskvärt sätt etc. utsätter sig för risken att splittring uppstår och konkurrerande organisationer etableras. Sådana riksorganisationer som drabbas av att nya organisationer bildas kan inte räkna med att för all framtid sitta i orubbat bo.

14.6.7 Utökat utbud och förhöjd kvalitet inom public service

Matarengi Forskarförening stöder förslaget med tillägget att höja kvalitén i programverksamheten även omfattar förkovran i meänkieli.

14.6.8 Forskningssatsning om minoritetens historia, språk och samhälle

Forskarföreningen lämnar sitt fulla stöd till förslaget.

14.6.9 Översättning av kommissionens slutbetänkande

Forskarföreningen stöder förslaget.

14.6.10 Representation i Ornamnsrådet

Forskarföreningen ger sitt stöd till förslaget.

14.6.11 Återbördande av mänskliga kvaler måste omfatta minoriteten

Matarengi Forskarförening lämnar sitt fulla stöd till förslaget.

14.7 Övergripande mål: förverkliga och utöka rättigheter

14.7.1 Förslag i betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan - förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering bör genomföras

Matarengi Forskarförening ger sitt fulla stöd till kommissionens förslag, där det bl.a. påtalas att åtgärderna sker utan dröjsmål och att resurser tillförs.

14.7.2 Stärkta folkrättsliga åtaganden

Forskarföreningen lämnar förslaget utan erinran.

14.7.3 Språk som diskrimineringsgrund

Forskarföreningen stöder förslaget.

14.8 Övergripande mål: språkrevitalisering och kulturfrämjande

14.8.1 Permanenta pågående insatser för språket

I betänkandet beskrivs om revitalisering av språket och dess betydelse i framåtblickande syfte, under olika punkter som behandlar skola och undervisning. Även behovet av högre utbildning, forskning och bristen av utbildade lärare i meänkieli påtalas. Långsiktiga permanenta lösningar beträffande språk och kultur inom skola och utbildningsväsende är av största vikt för att meänkieli inte skall sluta existera som levande språk. Det är bråttom att stärka barns och ungas möjlighet till tillgång till undervisning i meänkieli och att regeringen tillför medel.

Matarengi Forskarförening lämnar sitt fulla stöd till kommissionens förslag. Vidare anser föreningen att språk-, skol- och utbildningsfrågor är av avgörande betydelse för att språket skall kunna leva vidare så att kulturarvet skall kunna föras vidare till framtida generationer. Nämnda frågor bör ha högsta prioritet, handläggas och beslutas skyndsamt av regeringen.

14.8.2 Integrerad undervisning på meänkieli i kommuner i förvaltningsområdet

Forskarföreningen lämnar sitt stöd till förslaget.

14.8.3 Utveckla möjligheter att lära sig meänkieli i vuxen ålder

Forskarföreningen lämnar sitt stöd till förslaget. Vidare tillägget att Tornedalens och Malmfältens folkhögskolor, med stöd av Folkbildningsrådet, får i uppdrag att aktivt arbeta för språkfrämjande insatser i meänkieli och minoritetens historia och kulturarv.

14.8.4 Förstärka möjligheter att lära sig meänkieli i kombination med de kreativa kulturella och kreativa näringarna

Forskarföreningen lämnar förslaget utan erinran, se punkt 14.8.3 ovan.

14.9 Övergripande mål: stärkt nordiskt samarbete

14.9.1 Gränsöverskridande samarbete för att främja språk och kultur

Matarengi Forskarförening lämnar sitt stöd till förslaget.

14.10 Frågor som kräver ytterligare utredning

Renmarkskommittén har fått i uppdrag att lämna förslag till ny renskötellag. Kommittén har fått tilläggsdirektiv att även analysera samernas rätt till jakt och fiske och ska i maj 2025 redovisa förslag till ny lag. Den tornedalska minoritetens rätt till jakt och fiske skall i pågående och kommande utredningar respekteras och värdesättas.

Matarengi Forskarförening avstår i nuläget att lämna yttrande rörande punkterna 14.10.1 – 14.10.3

14.11 Uppmaning till andra aktörer

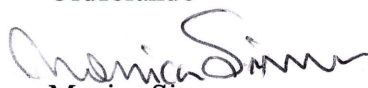
Kommissionen anser att försoningsprocessen måste omfatta en bredd av aktörer som på olika sätt kan bidra till upprättelse och försoning. Vidare anser kommissionen att statliga myndigheter men även andra aktörer som varit inblandade i assimileringpolitiken bör ta initiativ till att granska sitt förflutna. Under punkten uppmanas sju namngivna aktörer att granska sina roller. Forskarföreningen anser att de namngivna aktörerna, förutom statliga myndigheter, själv avgör om och i vilken omfattning och på vilket sätt de hörsammar samt redovisar kommissionens uppmaning.

Matarengi Forskarförening avstår från att lämna yttrande rörande punkterna 14.11.1 – 14.11.7

Övertorneå dag som ovan.

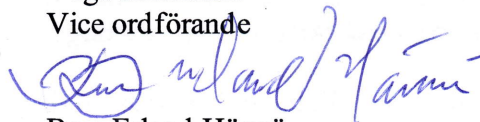
Thomas Wahlberg
Ordförande

Monica Simu
Styrelseledamot

Vega Kihlström
Vice ordförande

Bror-Erland Härmä
Kassör